Szakonyi Károly

A zongora

A fiú mindig gyanakvással nézte a zongorát. A vári vendéglő hátsó traktusában volt egy tágas terem, benne egy hosszú asztal tizenhat székkel, de ezt a részt soha nem használták, legalábbis a fiú, amikor még iskoláskora előtt egy hosszú esztendőt a nagyapjáéknál töltött, mert szülei egyszobás pesti lakásukban az újszülött kishúgával éppen csak elfértek, egyszer sem látta, hogy azt a termet kinyitották volna a vendégeknek. Nem is kellett. Az utca felőli, bolthajtásos, öreg üzlet elegendőnek bizonyult a vendéglő forgalmához. Abban a hátsó traktusban a csaknem méteres vastagságú, ősi falak miatt nyáron is hűvös volt, télen meg nem is fűtötték, a fiút, míg átment rajta a szűk folyosóig, ami a lakás szobáiba vezetett, mindig megcsapta a vénséges ház doh szaga.

Az egyik sarokban, ahová nem ért el a lőrésnyi keskenységű, udvarra néző ablakon a fény, ott állt a zongora. Nem játszott rajta senki, akárha egy raktárban hagyták volna. A fiú valahányszor elment mellette, arra gondolt, olyan, mint egy magára hagyott, öreg családtag, azt képzelte, egyszer csak megszólítja, kimozdul a helyéről és elébe áll. Szerette volna felnyitni a klaviatúra fedelét, de nem merte, míg aztán egyszer mégis rászánta magát, ujjával végigszántott a billentyűkön, a hangok élesen szóltak a csendben. Csilingelő magas hangok meg dörmögő mélyek. Mintha a zongora biztatta volna, hogy játsszál csak, játsszál, meghallhatnád, milyen gyönyörű muzsika van a húrjaimban…

Mondták, hogy az anyjáé volt. Az anyjáé meg az anyja húgáé. Akkor kapták, amikor tánciskolába kezdtek járni Vogel úrhoz, polgárista korukban. Még fenn volt a lakásuk a ház emeletén, ahol korában a báró lakott, ő volt a háziúr, és amikor öregségére visszavonult vidéki birtokára, átadta nekik. Három szép szoba, az egyik tágas az Országház utcára néző ablakokkal. Oda került a zongora. Steinway & Sons. Ez állt a fekete lakkon arany betűkkel. Kissé kopottas betűkkel, mert használtan vették, de jó állapotban. *Ó, Steinway*! – bólogatott Frau Gréti a Batthyány téri biedermeier stílusú házban, ahová a lányok zongoraórára jártak, sehr gut, jó, nagyon jó márka, hát tanuljanak kisasszonyok… A fiú anyja sokat mesélt az idős hölgyről, aki ott ült mellette, míg gyakorolt, és a legyezőjével odaodacsapott a kezére, *kéztartás, kéztartás*… Hetente kétszer baktatott le húgával a Várból, otthon aztán a papának mindig el kellett játszani az etűdöket. A papa néha a törzsvendégei körében bécsi citeráján játszott, jó hallása volt, hát figyelte, melyik lány juthat többre annál, mint hogy majd

a családjában eljátssza karácsonykor a Stille Nachtot. Az idősebb mindig lelkesen mesélt az órákról, a húga, a maga szeleburdiságával csak lepötyögtette a leckét, (a következő évben fel is hagyott a zongoraórákkal,) de a másik arról álmodozott, hogy hangversenyezni fog, égkék estélyiben ül majd a pódiumon és elbűvöli a közönséget az ujjai alól csendülő Vivaldival…(*Aber was Vier Jahreszteiten, előbb a leckét!,* legyintett Frau Gréti)

A papa – a fiú nagyapja – büszke volt a lányaira, s amikor elvégezték a polgári után a két év női kereskedelmit, ahol kézimunkázást meg szabásvarrást tanultak, arra is büszke lett, hogy a szemközti pénzügyből fiatal minisztériumi tisztviselők udvarolnak nekik, asztaltársaságukból kerültek ki a farsangi bálok táncosai, akik tisztelettudóan meghívták őket, a *kedves mamával együtt,* az ismerkedési teadélutánokra.

A fiú sok évvel később megtalálta az anyja rózsaszín bársonyborítású emlékkönyvét az egyik szekrény aljában, a fényes lapokon ott voltak a cirkalmas betűkkel rótt versikék, tréfás aláírásokkal *Vilitől, az örök baráttól,* színes rajzocskák *Stefántól,* meg egy beragasztott, 1930-ból való újságkivágás a Pesti Hírlap házassági rovatából, hogy a budavári Mátyás templomban egybekeltek… Mellette egy menükártya a balatonfüredi Grand Hotel éttermében, hátulján szálas betűkkel: *A nászút első vacsorája.* A cipősdobozban képeslapok meg szalagok között papírszalvétába hajtott, lepréselt virágok is voltak, táncesti meghívók, tábori postalap Karintiából, és régi fényképek, keménytáblás, műtermi fotók elegáns, ferencjóska szakállas urakról és Erzsébet – királynő – hajkoszorús, darázsderekú tántikról.

A zongora akkor került az emeleti lakásából az üzlet hátsó termébe, amikor a szülők leköltöztek a földszintre, mert csak ketten maradtak. (Vegye meg vendéglős úr, a házamat, részletre is megveheti. Minek? Amikor életem végéig bérelhetem?) A zongora egyszeriben feleslegessé vált. Akkoriban, amikor a fiú megismerte, valóban magára hagyott öreg családtagnak látszott. Egyetlen öröme az lehetett, hogy a fiú játszadozott a billentyűin, reményt keltve benne, hogy megszólalhat. Senki sem tudta, mi szunnyad a húrjaiban, micsoda remekművek hangzásai, Beethoven, Chopin, Mozart, Wagner muzsikái. És senki sem tudhatta, kik szólaltatták meg rajta ezeket, mielőtt a vári családhoz került. Talán még Liszt Ferenc is, hiszen a krisztinavárosi magyar királyi miniszteri tanácsos felesége szalonjában sokan megfordultak, híresség̈ek, nagy művészek, márpedig az ő hagyatékukból árverezték el a századfordulón, és azóta is hány muzsikus lelkű gazdája volt, amíg a Széna téri hangszerkereskedőhöz jutott. Elég volt leütni csak egyetlen hangot is ahhoz, hogy amikor a puha filccel bevont kis kalapács a húrra ütött, a rezdülésben a zongorának felragyogjanak a

hangversenytermek fényei. A fiú anyja legtöbbször Strauss-keringőket meg polkát játszott, ennek is örült, s andalodott el Lehár Arany és Ezüst-jének bódító ritmusán, pedig tudta, hogy mi mindenre lenne képes.

Amikor a koncertekről álmodozó nagylány boldog menyasszonya lett a vendéglős bálon megismert, csinos, jó modorú főpincérnek, zenei sikerek helyett már csak családra, gyerekre gondolt. Nem is vihette volna magával a zongorát a Rottenbiller utcai kis lakásba. A Keleti pályaudvar közelébe költöztek, oda, ahová a főpincér még csaknem gyerekként az első világháború előtt a Sopron megyei faluból vendéglős nagybátyjához, a Dohány utcába megérkezett. A zongora maradt a Várban, mert a fiatalabb lányt nem is érdekelte más, csak a szerelem, el is vette hamarosan a pénzügyből egy tisztviselő, felvidéki fiatalember, akinek a *papa* szerezte a minisztériumi állást. Magas, derék ember volt, már csak a baritonjába is belebolondult a kisebbik lány, malomellenőri beosztásban dolgozott, és esküvőjük után csakhamar vidékre helyezték, aztán amikor visszacsatolták a felvidéket, Kassára kérte magát, a szülővárosába.

A fiú jól ismerte ezeket a történeteket. Az apja történetét is. Karácsonyestéken, amikor a vendéglőt korán bezárták, és az üzlet tágas konyhájában terítettek a vacsorához, a rántott ponty meg a bejglik után az apja szivarra gyújtott, és emlegette a régi dolgokat. A nagybátyja családias vendéglőjében tanulta a szakmát, onnan járt tanonciskolába, (egyszer megmutatta a bizonyítványát, az egyik rovatban a bejegyzést: *Francia könyvét nem hozta el, 1914. febr. 11.* A felszabadító levélben főnöke szorgalommal szerzett szaktudást ismerte el, dicsérettel végzett.) Tizennyolc éves korában kivitték az olasz frontra, kikerülték a srapnelek, az őszirózsás forradalom meg a kommün után először a Margitszigeten kapott állást, majd fizető- és főpincér lett sorban a Dunaparti szállodák éttermeiben. Amikor másfél évtized múlva megnyitotta az üzletét, ő is családias törzsvendéglőt vezetett.

Akkor került hozzájuk a zongora, az üzlethez tartozó lakásba.

Sok helyet fogalt el, az anyja már régen nem játszott, a fiú húgai pedig még nem jártak zongoraórákra, a Steinway rózsás selyemterítővel takart tetején kínai váza állt háborítatlanul, csak karácsonykor került le onnan, hogy helye legyen az ajándékcsomagok között a feldíszített fenyőnek. A fiú néha leült eléje, és mint gyerekkorában még fenn a Várban, dallamokat keresett a fehér meg fekete csontlapokon, de csak disszonáns akkordok sikerültek. Játszani csak Edit tudott rajta, a bolondos rokonlány, a Pestre jött festőnövendék. Erdélyből érkezett negyvenhétben. Az apja távoli rokon volt, jómódú nagyváradi patikus, megözvegyült, néhány soros levélben bízta rájuk a lányát, talán azért is, mert nem bírt vele. A csupa tűz, nyughatatlan Edit örült a zongorának, ráhuppant formás kis feneké-

vel a zongoraszék tányérjára, forgott-forgott, verte a billentyűket és vicces dalokat énekelt. A fiúnak tetszett, ott állt mögötte, boldogan hagyta, hogy arcába csapódjanak az elszabadult, szőke hajfürtök, a zongora pedig megint élt, még ha nem is klasszikus dallamokat zengettek a páncéltőkén feszes húrjai.

Tobolt az infláció, az árak délután hatkor változtak, nevetséges matematikai magasságba emelkedtek, de esténként megtelt az üzlet, lassan visszatértek a törzsvendégek, némelyikről már azt hitték, odaveszett, aztán egy nap mégis feltűnt, csak Zwádeci nem jött többé, és Swarzenberger bácsiról is az a hír járta, hogy meghalt a gettóban.

Az üzletbe a Kis Újság járt, néha megvették a Szabad Népet meg a Népszavát, egy idő után nem sok különbség volt köztük, Vasák úr meg mindig otthagyta a kiolvasott Magyar Nemzetét. Negyvenhétben a vendégek java még a kisgazdákban reménykedett, volt néhány régi szocdem, mint Miksa úr a kefekötőktől, ők Szakasitsban bíztak. Szennyes úr visszajárt a festő asztaltársaságába, és bár a fröccse mellé a hajdani szaftos debreceni helyett ráfanyalodott a főtt tojásra, (abból mindig volt egy fajansztálban a pult mögötti vitrinben), jól érezte magát, vitte a hangot, most is a demokráciáról tartott előadást, hogy a kisgazdák megteremtik végre, mert demokrácia itt bizony még sohasem volt. – Várja ki a végét – mondta Bauer úr. – Azt a demokráciát nem adják olyan könnyen…

Az inflációt letörték, jó pénz lett a forint, de a negyvenhetes választások nem azt hozták, amit Szennyes úr remélt. 1948-ban a kommunista párt kierőszakolta a szocdemekkel az egyesülést, negyvenkilenc márciusában már Magyar Dolgozók Pártja névvel indult, és jól szervezett csalással (*kékcédulás-választás*) megszerezte a mandátumok többségét. – Na, ugye! – mondta Bauer úr.

Negyvenkilenc elején az újságok tele voltak a Mindszenty-per híreivel, februárban meg már a tárgyalásról tudósítottak. *Mindszenty mindent beismert…* Vasák úr kora délután mindig betért a fröccsére, nemigen állt szóba a söntésben senkivel, nem kedélyeskedett, mint régen, csak néhány törzsvendégnek mondta bizalmasan, hogy a zenekarban olyan a hangulat, mint negyvennégy októberében. Mindenki tart a másiktól. Az adóhivatalban egy jó embere azt tanácsolta a vendéglősnek, hogy adja el az üzletet. Még a Várból ismerte, a pénzügyiek asztaltársaságából. A vendéglősnek eszében sem volt ez a képtelenség, de amikor megtudta, hogy veszélyben lehet az iparengedélye, mert az Igazoló Bizottságtól hiába van végzése arról, hogy tiszta a múltja, ott van az amerikai hadifogsága, mert most, hogy Tito, a hős partizánvezér, akit nemrégen még nagy ünnepléssel fogadtak Budapesten, és akinek az örök barátságért és hűségért adomá-

nyozott kitüntetéseit néhány hónappal azelőtt a magyar politika jelentős személyiségei mély meghatottsággal vették át a jugoszláv követtől, most egyszeriben Amerika láncos kutyája lett, hát minden megtörténhet. És meg is történt. Májusban Rajk külügyminisztert kémkedés vádjával letartóztatták.

Negyvenhétezer forint. Az üzlet teljes berendezéssel, felszerelt konyhával, százhektós hordókkal és borászati eszközökkel a pincében, meg hozzá a lakás, ennyiért kelt el az évtizedes egzisztencia. Lehetett hurcolkodni a pestkörnyéki házba. A hórukkosok verejtékezve, káromkodva cipelték széles gurtnikon a zongorát a ház előtt álló stráfkocsira. Szekrények, ágyak, toalett-tükör meg bugyrok, ládák és bőröndök közé került, a húrjai pendültek, jajongtak…

Hová lesz, kezitcsókolom?...

A nagyszoba sarkában akadt helye. Vastag, bordázott üvegtálak vájatába állították görgős lábait. A pedálok kiakadtak, a fekete lakk lehorzsolódott.

(Steinway & Sons. *Sehr shön* mondta lelkesen Frau Gréti a Batthyány téri házban. *Bitte, bitte, kisasszonykák! ...)*

A kották megvoltak, a nagy, zöld vászonkötésű irattartó ugyan kiszálasodott, és a papírlapok széle is kezdett morzsolódni, de a lányok zongoraóráira jók voltak. A fiú két kisebbik húga kezdte a leckéket, délutánonként eljött hozzájuk a helyi iskola énektanárnője, és pötyögtették a Török indulót. *Türkishe marsh.* Aztán félév múlva még néhány unott óra, és a kották visszakerültek a sublót fiókjába. Pedig az anyjuk ott ült mellettük, segített, ha melléütöttek, és megpróbált előjátszani, de ha kérték, hogy anya, a régi, vári dalokat, egy Strausst!... csak mosolyogott. – Nem, már nem engedelmeskednek az ujjaim… – A zongora most is hiába várta, hogy előcsalják a húrjaiban rejlő, igazi muzsikát, amiért Steinway és fiai megalkották.

A fiú nemsokára elkerült otthonról. Amikor először hazament szabadságra, a zongora már nem volt a házban. Azt mondták, nem találtak neki helyet a lakás átrendezésénél. *Hiszen már úgysem játszott rajta senki…* Megvette egy közeli szomszéd a zongorázni tanuló lányának. Nem kértek érte sokat. Éppen csak annyit, hogy ne legyen puszta ajándék.

Elképzelte, hogy megint megkínlódhatott néhány ember a cipelésével. Lábait kicsavarták, féloldalra dönthették, széles gurtnit tettek alá, a gurtnit vállra vették, úgy vihették ki a házból, soha ki nem zengethetett dallamainak súlyos terhével.